

Martin Buber

Já a ty, přeložil Jiří Navrátil – Mladá fronta Praha 1969

(1) *Já a Ty*: Já základního slova Já-Ty je jiné než já základního slova Já-Ono.

Já základního slova Já-Ono se objevuje jako individualita a uvědomuje si sebe jako subjekt (zakoušení a užívání).

Já základního slova Já-Ty se objevuje jako osoba a uvědomuje si sebe jako subjektivitu (bez závislého genetivu).

(2) *Já a Ty*: Individualita se objevuje tím, že se odlišuje od jiných individualit.

Osoba se objevuje tím, že vstupuje do vztahu k jiným osobám.

Jedna je duchovní formou přírodní oddělenosti, druhá duchovní formou přírodního sepětí.

(3) *Já a Ty*: Účelem sebeodlišení je zakoušet a užívat, a účelem tohoto dvojího je „život“, to znamená umírání trávající po celý lidský život.

Účelem vztahu je jeho vlastní podstata, to jest styk s Ty. Neboť skrze styk s každým Ty se nás dotýká dech věčného života.

(4) *Já a Ty*: Ten, kdo má své stanoviště ve vztahu, účastní se skutečnosti, to znamená: účastní se bytí, které není ani pouze jeho, ani není pouze mimo něj. Veškerá skutečnost je působení, jehož se účastním, aniž bych si je mohl přivlastňovat. Kde není účast, tam není skutečnost. Kde je přivlastňování, tam není skutečnost. Účast je tím dokonalejší, oč bezprostřednější je styk s Ty.

Já je skutečné díky své účasti na skutečnosti. Stává se o to skutečnějším, oč dokonalejší je účast.

(5) *Já a Ty*: Ale já, které vystupuje ze vztahové události a ocitá se v oddělenosti a ve vědomí oddělenosti, neztrácí svou skutečnost. Účast, která v něm byla založena, v něm zůstává uchována živoucím způsobem. Jinými slovy, jichž bylo užito o nejvyšším vztahu, ale jichž lze užít i o všech ostatních vztazích: „semeno v něm zůstává“. Jde tu o oblast subjektivity, v níž si já uvědomuje své sepětí i svou oddělenost zároveň. Ryzí subjektivitu lze chápat jen dynamicky, jako kyvadlový pohyb já v jeho osamělé pravdě. Zde je také místo, kde se vytváří

a vzrůstá touha po stále vyšším, nepodmíněnějším vztahu, po dokonalé účasti na bytí. V subjektivitě zraje duchovní substance osoby.

(6) *Problém člověka* (str. 148): V individualismu osobu následkem pouze imaginárního zvládnutí její základní situace postihuje zhouba fiktivnosti, ačkoli si myslí nebo se snaží si myslet, že si jako soba své bytí zachovává. V kolektivismu se rezignací na bezprostřednost osobního rozhodování a odpovědnosti vzdává sama sebe. V obou případech je neschopna prorazit k druhému skutečný vztah existuje jen mezi skutečnými osobami.

(7) *Já a Ty*: Osoba si uvědomuje sama sebe jako někoho, kdo se účastní bytí, kdo koexistuje, a kdo tedy je. Individualita si uvědomuje sama sebe jako někoho, kdo je takový a takový, a ne jiný. Osoba říká: „Já jsem,“ individualita říká: „Já jsem takováto.“ „Poznej sám sebe!“ znamená pro osobu: poznej se jako bytí, pro individualitu: poznej, jaký jsi. Tím, že se individualita od druhých odlišuje, vzdaluje se bytí.

Tím nemá být řečeno, že se osoba nějak „vzdává“ svého zvláštního bytí, své odlišnosti; jenomže toto její zvláštní bytí pro ni není bodem, z něhož se na všechno dívá, ale je prostě zde, je nezbytným a smysluplným způsobem bytí. Individualita naproti tomu si hýřivě libuje ve svém zvláštním bytí, nebo spíše většinou ve fikci tohoto bytí, kterou si s náležitou pečlivostí vytvořila. Neboť poznat sebe pro individualitu v podstatě většinou znamená: vytvořit svou autoritativní zdánlivou podobu, která je s to stále základněji ji klamat; dívat se na ni a uctívat ji a tak nabýt zdání, že poznává, jaká sama je. Skutečné sebepoznání by ji vedlo k sebezničení – nebo k znovuzrození.

Individualita vidí své vlastní bytí, individualita se zabývá tím, co může označit jako „moje“: můj způsob, moje rasa, moje konání, můj genius.

(8) *Já a Ty*: Individualita se neúčastní žádné skutečnosti a žádné nenabývá. Odlišuje se od všeho ostatního a snaží se přivlastnit si ze všeho – zakoušením a užíváním – tolik, kolik může. Taková je její dynamika: odlišovat se a přivlastňovat si – v obou případech v oblasti slova Ono, v oblasti neskutečna. Subjekt – nakolik se tak individualita poznává - si může sebevíce přivlastňovat: nevyrůstá mu z toho žádná substance, zůstává bodem, pouhou funkcí, tím, co zakouší a užívá, ničím více. Veškeré jeho rozsáhlé a rozmanité tak bytí, veškerá jeho horlivá „individualita“, mu není s to dopomoci k žádné substanci.

(9) *Já a Ty*: Neexistují dva druhy lidí, ale existují dva póly lidství.

Žádný člověk není čistou osobou, žádný čistou individualitou, žádný není zcela skutečný, žádný zcela neskutečný. Každý žije v dvojím Já. Ale jsou lidé, v nichž je osoba tak určujícím činitelem, že je lze nazývat osobami, a lidé, v nichž je natolik určující silou individualita, že je lze nazývat individualitami. Mezi těmito dvěma póly se odehrávají skutečné dějiny.

Čím více je člověk, čím více jsou lidé ovládáni individualitou, tím hlouběji se Já propadá do neskutečnosti. V takových dobách vede osoba v člověku a v lidstvu podzemní, skrytou, jakoby neplatnou existenci – dokud není vyvolána.

(10) *Já a Ty*: Člověk je tím osobnější, čím silnější je v lidské dvojakosti jeho Já Já základního slova Já-Ty.

Podle toho, jak říká „já“ – podle toho, co má na mysli, když říká já – se rozhoduje, kam člověk patří a kam směřuje jeho cesta. Slovo „já“ je skutečný šiboleť (poznávací heslo) lidskosti.

Jen slyšte!

Jak falešně zní Já jednotlivého člověka! Může vzbudit veliký soucit, vychází-li z tragických úst, sevřených zamlčovaným vnitřním rozporem. Může vzbudit hrůzu, vychází-li z chaotických úst, vyjevujících tento rozpor divoce, bezstarostně a nevědomě. Je trapné a odporné, vychází-li z úst marnivých a kluzkých.

Kdo říká odloučené Já s velkým začátečním písmenem, odhaluje hanbu světového ducha, který byl ponížěn na spravedlnost.

(11) *Já a Ty*: Ale jak krásně a správně zní živoucí, výrazné Já Sokratovo! Je to já nekonečného rozhovoru, a dech nekonečného rozhovoru je obklopuje na všech jeho cestách, i před soudci a v poslední hodině ve vězení. Toto já žilo ve vztahu k člověku a tento vztah se ztělesňoval v rozhovoru. Věřilo ve skutečnost lidí a vycházelo jim vstříc. A tak přebývalo spolu s nimi ve skutečnosti a skutečnost už je neopustí. Jeho osamělost nemůže být nikdy opuštěností, a když mlčí svět lidí, slyší Ty, které říká daimonion.

Jak krásně a náležitě zní já Goethovo! Je to já čistého styku s přírodou a příroda se mu vzdává a bez přestání s ním hovoří, vyjevuje mu svá tajemství, a přece své tajemství neprozrazuje. Toto já v ni věří a říká růži: „Tys to tedy“ - a tak s ní přebývá v jediné skutečnosti. Když se Já vrací samo k sobě, duch skutečného zůstává s ním, svit slunce setrvává ve šťastném oku, jež dumá o jeho slunečném jasu, a přátelství živlů doprovází člověka do ticha rození a umírání.

Tak zní v prostorách času Já, vyslovované „náležitě, pravě a čistě“ těmi, kteří žijí v sepětí, sokratovskými a goethovskými osobami.

A abychom – předjímajíce - k tomu ještě připojili obraz z království nepodmíněného vztahu: jak mohutně zní Já vyslovované Ježíšem, jak náležitě až k samozřejmosti! Neboť je to já nepodmíněného vztahu, v němž člověk nazývá své Ty Otcem tak, že on sám už je jen Synem a ničím jiným než Synem. Kdykoli říká „Já“, může mít na mysli už jenom já svatého základní slova, jež se pro něho povzneslo do nepodmíněnosti. Dotkne-li se ho někdy oddělenost, je sepětí větší a jen z něho mluví k druhým. Marně se snažíte omezit toto já na něco, co je mocné samo o sobě, nebo toto Ty na něco, co přebývá v nás, a tak zbavit skutečnosti to, co je skutečné: zůstává Já a Ty, každý může říci Ty a je pak Já, každý může říci Otče a je pak Synem, skutečnost zůstává.

(12) *Já a Ty*: Co však, když posláním nějakého člověka po něm žádá, aby neznal nic jiného než sepětí se svou věcí, tedy žádný skutečný vztah k nějakému Ty, žádné zpřítomnění nějakého Ty; aby se všechno kolem něho stalo pouhým Ono, předmětem, který má jenom sloužit jeho věci? Jak je tomu s já, jak je říká Napoleon? Neříká je vhodně? Není tento fenomén zakoušení a ožívání osobou?

Skutečně, pán oné doby zřejmě neznal dimenzi „Ty“. Bylo to správně vyjádřeno slovy, že všechny bytosti pro něho byly *valore*. On, který po svém pádu shovívavě přirovnával své přívržence, kteří ho zapřeli, k Petrovi, neměl nikoho, koho by byl mohl zapřít; neboť neměl nikoho, koho by byl uznával jako bytost. Byl démonickým Ty milionů. Ty, které neodpovídalo, či lépe, které odpovídalo na jejich „Ty“ slovem Ono – které neodpovídalo opravdu v osobní sféře, nýbrž jenom ve své vlastní sféře, vymezené jeho věcí, a jenom svými vlastními činy. Toto démonické Ty, jemuž se nikdo nemůže stát opravdovým protějškem, je historicky elementární mezí, kde základní slovo sepětí ztrácí svou skutečnost, svou povahu vzájemného působení. Ano, kromě osoby a individuality, kromě svobodného a svévolného člověka – ne však mezi nimi – je tu tento třetí člověk: ční osudově do výše v osudových dobách; všichni se k němu horoucně obracejí, ale jeho vlastní oheň je chladný; k němu vede tisícery vztah, ale od něho nevede žádný; on se neúčastní žádné skutečnosti, ale sám pro sebe získává nezměrnou účast druhých, jako by byl skutečností.

(0) *Já a Ty*: Svět je pro člověka dvojitý, neboť i jeho postoj je dvojitý.

Postoj člověka je dvojitý, neboť i základní slova, která může pronést, jsou dvě.

Základní slova nejsou jednotlivá slova, nýbrž slovní dvojice.

Jedním základním slovem je slovní dvojice Já-Ty.

Druhým základním slovem je slovní dvojice Já-Ono, přičemž místo Ono lze říci On nebo Ona, aniž by se tím základní slovo změnilo.

A tak je lidská já dvojí.

Neboť já základního slova Já-Ty je jiné než já základního slova Já-Ono.